

Vámosi Nagy István

AZ IRÁNYT MUTATÓ ERŐ A MAGYAR TÖRTÉNELEMBEN

Részlet a RUDOLF STEINER ÉS MAGYARORSZÁG című munkából

Megdöbbenem és fájdalommal kell e váratlan bevezetőt ideiktatnom. Vámosi Nagy István zenetörténész, tanár, kulturtörténész, író, október 12-én, 73 éves korában meghalt. Itt következő írását, önéletrajzi és a magyarországi antropozófia történetére vonatkozó emlékezéskötetének újabb részletét nagy szeretettel és lelkesedéssel adta át négy héttel halála előtt, remélve hogy minél hamarabb és minél többet adhat át sajátos rendszerű, gazdag műveltségének, szeretetteljes világnézetének kincseiből. Remélem, hogy folyóiratunkban adakozó jelenlétén a jövőben nem változtat, hogy a mindig megfiatalító személyes találkozás immár csak írásainak közvetítésével lehetséges.

Bölcs Salamon király (i. e. 870-830) jeruzsálemi templomában két oszlop emelkedett a magasba: Jákim és Boász. Az oszlopokat minden valószínűség szerint Híram, a templom építőmestere állította fel és jelentésük évszázadokon át foglalkoztatta a vallásbölcseket. János evangélista jövőt kutató látomásaiban is megjelennek, Rudolf Steiner az Apokalipsziszról tartott előadásában (Nürnberg 1908.) rámutatott arra, hogy Salamon korának emberiségét két hatalom vezérelte: a Bölcsesség és az Irányt Mutató Erő. Őket jelenítette meg a jeruzsálemi Isten házában emelt két oszlop.

A magyar történelem arra mutat, hogy a mi népünk sorsát a kettő közül az Irányt Mutató Erő kovácsolta. Ennek az írásnak az a célja, hogy Rudolf Steiner szemlélete nyomán rámutassak arra: hogyan bontakozott ki ez az erő a történelmi erjedés során.

...Szembeszökő változást hoz első királyunk, István (később Szent István) 1001-ben történő megkoronázása. Három oldalról érik őt termékeny inspirációk. A chartres-i katedrális irattárában ma is fellelhetjük a nyomát, hogy onnan könyveket kölcsönöztek a magyar királyi udvarnak. Másrészt István a bajor királylányt, Gizellát veszi feleségül, aki a gandersheimi kolostorban nőtt fel, ugyanott, ahol Hroswita (933-1012), a kiváló apáca-írónő élt. A kolostor Platón szellemében működött, ami akkortájt kiválóan megfért a keresztény vallás követelményeivel. A harmadik nemes besugárzást délről kapja István király: Velencéből hívja meg Imre fia tanítómesterének Gellért püspököt és azzal bízta meg, jegyezze fel az ország vezetéséről szóló Intelmeit (Ad monitiones), amelyeket törvénykönyvébe is beiktat. Bölcs útmutatásait Dionüsziosz Areopagita tanításaiból meríti. A kereszténység első századában élt görög bölcs kilenc égi hierarchiát különböztet meg. Sajnos, az Intelmek legutóbbi kiadásai meglehetősen elködösítik ezt a szemléletet, ami a régebbi kiadványokban világosan érvényesült. Ámbár Imre pályája tragikusan ért véget, korai halála miatt nem lett király, Gellért püspök pedig mártírhalált szenvedett, Dionüsziosz tanításai mégis beáradtak a magyar néplélekbe.

István király - akiről Rudolf Steiner is beszél történelmi előadásában – tudta, hogy a világ felülről épül lefelé a szellem kisugárzása folytán, és arra törekedett, hogy a magyar földön a világegyetem tükröződjék, a makrokozmosz a mikrokozmoszban. Az akkori asztronómia 72 csillagképet ismert, és István király 72 vármegyére osztotta fel országát.

...Több Árpád-házi király 'égi besugárzás' alatt kormányozta országát. Ignác Rózsa Szent László életét megelevenítő Ünnepi férfiú című, több műfajt magába foglaló alkotásában használja ezt a kifejezést és hozzáteszi: „az Árpád-család karizmatikus család volt, beavatottak sorát adta. És szentekét.” Tudjuk, hogy István és Imre kezdi a sort. Őket követi László és lánya, Piroška, a bizánci császár felesége... aztán a Wartburg várában élő Erzsébet, és végül IV. Béla lánya, Margit, aki, mint Domonkos-rendi apáca az akkori Nyulak szigetére (Margitsziget) költözött és 1271-ig önsanyargatással élt, ahogy Gárdonyi Géza és Kodolányi János megelevenítik. Mindkét mester prózájának más-más a hullámverése, a két munkában különbözik a környezetábrázolás, eltér a cselekmény, mégis egyaránt megrendítik az olvasót.

Milyen külső jelek utalnak a szentek kivételes képességeire? Ignác Rózsa szerint az a mérvadó, hogy a nép őket ruházza fel legendákkal. Miért éppen Lászlót, kérdezi Ignác Rózsa, „s a világegyetem Kálmánt, Gézát, vagy egy másik, e korabeli Árpádot?” Mert a nép érezte bennük a beavatott szellem kiáramlását.

E szentek közül Rudolf Steiner Erzsébettel (1207-1231), II. András és Gertrudis lányával foglalkozik bővebben.

Erzsébet Sárospatakon született. Négyéves korában eljegyezték Ludwig von Thüringen örgróffal. Fiatalon került Wartburg várába, de a távolból is kapcsolatot tartott hazájával, s miután férje meghalt (1227) és őt elűzték Wartburg várából, folyamatosan részesült magyarországi segélyekben. Ez nemcsak a nyomortól kímélte meg, hanem módot adott arra, hogy továbbra is jótékony tevékenységet fejtsen ki. Sergej O. Prokofjev azt a kevésbé ismert eseményt beszéli el, hogy Asszisi Szent Ferenc (1182-1226) IX. Gergely pápa közvetítésével elküldte neki kabátját szellemi kapcsolatuk jelképéül. Ezt a kabátot viselte Erzsébet egész hátralévő rövid életében és ebben a kabátban temették el. (Die geistigen Quellen Osteuropas und die künftigen Mysterien des heiligen Gral, Verlag am Goetheanum 1989.; Kelet-Európa szellemi forrásai és a szent Grál jövőbeli misztériumai).

...Vissza kell kanyarodnom egy záró gondolat erejéig Erzsébet legendás életének egy eseményéhez. A rózsákkal történt csodát Jacobus de Voragine még nem említi a 13-ik században írt Arany Legendában. Az Erzsébet kosarában rózsává változott étel természetesen szimbolikus értelmű. Az évszázadokkal később hazánkban is

elterjedt rózsakeresztes mozgalom első szellemi lángja a Wartburg várában élő magyar királylány lelkében szikrázott fel.

A rózsakeresztes legenda eredete az, hogy amikor a Megváltó húsvét vasárnapján feltámadt, a vérevel öntözött keresztfán hét rózsza nyílik ki. A fészület Krisztus halálát jelképezi, a kivirágzott hét rózsza a feltámadását. Mindkettő szerves eseménye a Golgotán végbement misztériumnak. Ha az emberre vonatkoztatjuk a rózsakeresztet, úgy kell helyesen értelmeznünk ezt a jelképet, hogy a kereszt fája a halandó testet ábrázolja, a rózsza pedig a magasabb rendű Én-t.

Christian Rosenkreutz, a mozgalom megeremtője, a legvalószínűbb feltevés szerint 1378-tól 1484-ig élt. Az általa képviselt eszmeáramlat a 15-ik század közepétől csaknem négy évszázadon át terjedt Európában. Paracelsustól (1495-1541), a német rózsakeresztes orvostól és természettudóstól származik az a szép mondás, hogy minden csillaghoz tartozik egy virág. "A virágok a Föld csillagai". A rózsát minden időben a növények "királynőjének", a Nap virágának tekintették. Magyarországon Jan Amos Comenius (eredeti nevén Komenský, 1593-1670) hintette el a rózsakeresztes mozgalom első magvait. A filozófus és pedagógus a cseh-morva testvérek felekezetének volt híve és utolsó püspöke. Menekültként érkezett Szent Erzsébet szülővárosába, Sárospatakra, miután Lengyelországban, Angliában és más vidékek kulturális központjaiban is megfordult. Elnyerte a sárospataki kollégium tanári állását és négy évet tölt Magyarországon (1550-1554). (Edith Biewand: Jan Amos Comenius, Heilbronn, 1971.). Stílusa - a tudományos tartalom ellenére - helyenként olyan dallamos, hogy már-már a költészet határát súrolja. Sárospatakon írta a szemléltető oktatás kézikönyvét, az Orbis sensualium pictus-t, amelyből a gyermek Goethe is lelkesen tanult. Tehetségben, műveltségben, szorgalomban egyívású volt a legnagyobbakkal. További rövidebb írások mellett Sárospatakon dolgozott még a kora ismereteit összegező munkáján. Magyarországról Lisszabonba, majd Amszterdamba költözött.

Sokan tudják, hogy Rudolf Steiner említést tesz a Comenius műveiben rejlő arab világnézetéről, de többeknek elkerüli a figyelmét, hogy rózsakeresztes megvilágosodásáról is szól. A művelt világ elsősorban úgy tekint rá, mint a neveléstudomány atyjára. Iskolai rendszerébe elsőként vezette be a tanítás mai szervezeti formáját. Hányatott élete ellenére is hatalmas oeuvre-t hagyott hátra. Hatása Leibnitzben, Herderben, Goethében is tükröződik, akik maguk is vallottak arról, mennyit köszönhetnek neki. Rudolf Steiner több előadásában is méltatja a lángeszű pedagógust. 1907. október 19-én Berlinben mondja róla: Amos Comenius azok közé tartozott, akik szellemi fejlődésük során magasabb tudás birtokába jutottak és energikus akaratauk révén befogadták lelkükbe a rózsakeresztesek sugalmazását.

Sárospatakon küldetés várt a magyarországi rózsakeresztes mozgalomra. Szent Erzsébet és Amos Comenius után említeni kell, hogy itt töltötte ifjúságának több évét II. Rákóczi Ferenc (1676-1735). Tudjuk, hogy három fia született, közülük a két fiatalabb nem viselhette a Rákóczi nevet, mert azt mítosz övezte, és az őket felnevelő osztrák udvarban francia csengésű nevet adtak nekik. Mi történt azonban a legidősebb fiúval?

A történeti leírások többnyire úgy vélik, hogy kis korában meghalt. Ezzel szemben lábra kapott a legenda, hogy közvetlenül születése után elrabolták. Ez a híresztelés később olyan hagyománnyá vált, amelyet régebben még rangos magyar lexikonok is átvettek némileg torzított formában. Hadd idézzem a Révai Kis Lexikon 1936-os kiadásának idevágó részét: "Saint Germain gróf (élt a XVIII. sz.) a kor egyik legszemlésebb embere volt. Származását homály fedi. Sokan II. Rákóczi Ferenc harmadik, természetes fiának tartották. A rózsakeresztes lovagok misztikus rendjének tagja volt. A magyar teozófusok benne a magyar mestert tisztelték." Fehéren-feketén nem bizonyítható, hogy Saint Germain II. Rákóczi Ferenc fia, de a személyét kutató tudósok különböző európai könyvtárakban búvárkodva arra a tudományos adatokkal is alátámasztható feltevésre jutottak: II. Rákóczi Ferenc legidősebb fiát (aki 1696-ban Sárospatakon született, György Lipót névre keresztelték és még csecsemő korában holtta nyilvánították) esetleg elrabolták, talán kicserélték, és minden biztonsági intézkedést megtettek, hogy soha ne találja meg hazáját, ne ismerje meg hozzátartozóit és származását örök titok borítsa. Innen ered, hogy regényes események fonják körül életét. Ebből a körülményből származik hontalansága és "legendás" alakja.

A Saint Germain nevet úgy adományozták neki a grófi ranggal együtt, és ezt viselte élete végéig. Rudolf Steiner a Krisztus utáni kor egyik legnagyobb beavatottját tiszteli benne. Sokan azért kezelik fenntartással, mert nevét néhány agyafűrt hamisító is felvette, visszaélt vele és a szélhámosok egész sorát követte el. Valódi Saint Germain azonban csak egy volt, öccseit túlélve a fejedelmi Rákóczi család utolsó tagja.

Kötetekre rúgó irodalom keletkezett róla, és valamennyi munkát fenntartással kell fogadnunk, de az egymásnak is helyenként ellentmondó életrajzok ismertetésére itt nincs módom.

...Irene Tetzlav .. Unter den flügeln des Phönix" című munkájában írja: 1777-ben Philipp Karl von Alversleben, porosz követ jelenti királyának, hogy Saint Germain gróf bizalmas körben Rákóczi-nak nevezi magát és két öccse van: József és György. Irene Tetzlav adatokkal igazolja, hogy mind Voltaire, mind Nagy Frigyes rajongással emlegeti a legendás hírű bölcselő polihisztert.

Az egész Saint Germain-problémát még az is bonyolítja, hogy nemcsak az ő nevében léptek fel elmés szélhámosok, hanem diplomáciai küldetése során maga is váltogatta nevét. Az akkori szokásokhoz tartozott, hogy arisztokraták titkos megbízatásokban álnéven utaztak. Irene Tetzlav szerint XV. Lajos francia király is bizonyos diplomáciai teendőkkel bízta meg Saint Germaint Algerotti álnéven... bár ehhez hozzáteszi: az

udvarban élt egy másik Saint Germain gróf is, akivel gyakran felcserélték. Az elmondottakat Kulcsár József még a következőkkel egészíti ki: "Károly hessen-kasseli herceg, akinek udvarában Saint Germain hosszabb ideig tartózkodott... Memoires de mon temps c. emlékirataiban arra hivatkozik, hogy Saint Germain Grófja neki azt mondta: II. Rákóczi Ferenc fiaként született." (Magyar Nemzet, 1988. május 19.). Összegezve megállapíthatjuk, hogy a Saint Germain-ről keletkezett hatalmas irodalom ismerete alapján csaknem bizonyossággal állítható, hogy II. Rákóczi Ferenc fia volt.

Hitelesnek látszó adatok tanúskodnak amellet, hogy bécsi tartózkodása alatt titokban ösztönözte a szellemre törekvő embereket. Cselekedeteit névtelenül hajtotta végre. Csak a bennfentesek sejtették, hogy a legnagyobb rózsakeresztes sugalmazza őket. A róla keletkezett legendák arról tájékoztatnak, hogy csaknem egész Európát beutazta Londontól Oroszorszáig. Rudolf Steiner számos előadásában foglalkozik személyével és egyértelműen megállapítja, hogy a fél Európát lázba hozó három alapelv, a szabadság, egyenlőség, testvériség, a korszellem hármasságja, tőle származnak. Sajnos, sem a francia forradalom, sem más mozgalmak nem tudták megvalósítani, mert alapvetően félreértették.

Halálának legvalószínűbb időpontja: Kassel, 1784. február 27. Ennek alapján 88 évet élt. Bármilyen ismeretlenségbe burkolózott is Saint Germain, tevékenysége valamilyen úton-módon beáramlott Mária Terézia, majd II. József uralkodása alatt a császári udvarba. A magyar írók ekkortájt Bessenyei György (1747-1811) testőríró, költő, a francia irodalom rajongója köré csoportosultak. Az Agis tragédiája, A Philozófus, A bihari remete című művek szerzőjét közvetlenül Báróczy Sándor ihlette spirituális tevékenységében és ő is élesztette újjá Magyarországon a rózsakeresztes mozgalmat. Így történhetett, hogy a 19. század derekán, amikor a nyugat-európai országokban a rózsakeresztes eszme elcsenevészedett vagy dekadenciába torkollott, nálunk kiválasztott egyéniségek széles utat hasítottak neki. Magyar földön még egyszer fényesen megcsillan Petőfi és Madách műveiben.

Petőfi Sándort Rudolf Steiner a " népszellem választottjának" (der Erwählte des Volksgeistes) nevezi. Elismerő jelzőkkel halmozza el, de arról nincs tudomásom, hogy egyes műveire kitérne. Feltehető, hogy Magyarországon töltött iskolaévei folyamán több versét megtanulta, hiszen Lajtaszentmiklóson az oktatás magyar szellemben folyt. Életrajzának egyik megjegyzéséből azt gyanítjuk, hogy előbb hallotta Árpád fejedelem, mint Goethe nevét (Rudolf Steiner Árpád „királyt” mond). Petőfi idegen származását bizonyára ismerte és talán azért is hangsúlyozza, hogy a Népszellem nem a vérségi kötelékeken, hanem a föld éteri auráján keresztül hat.

Kevés olyan költemény született a világirodalomban, amelyben a szerző leírja, hogy az örök, halhatatlan lélek "más világba nem megy át", nem lép egy idegen országba, mert a szellem birodalmában nincs tér, hanem "csak itt a földön marad"... és újra testet ölt. Petőfi megnevezi, hogy ösztönös megsejtése szerint ki mindenki volt elmúlt életeiben és bíz benne, hogy "Itt is leszek tán valami" Minthogy csupa szabadsághóst említ, a nevek inkább szimbolikus jellegűek, annál is inkább, mert egyikük költött személyiség, ám csodával határos tettei mégis szembeszökő módon összeforrtak népének szabadságszeretetével.

Hadd idézzem a költői sugallattól áthatott, kevésbé ismert verset:

Halhatatlan a lélek, hiszem,
De más világba nem megy át,
Csak itt lent a földön marad.
A földön él és vándorol.
Többek közt én emlékszem,
Rómában Cassius valék,
Helvéciában Tell Vilmos,
Párizsban Desmoulins Kamill...
Itt is leszek tán valami!

Petőfi költeményével arra a területre lépünk, amelyen a nép képzelete összefonódik az ezotérikus tudománnyal. A népköltészet a szeretőt „rózsájának” nevezi. Milyen beszédes a rövid népdal:

Nem anyától lettél,
Rózsafán termettél,
Piros pünkösdi vasárnapján
Hajnalban születted.

Testi értelemben minden ember anyától születik, de hordoz magában egy "isteni szikrát", amely független az öröklött sejtéktől. Nem anyától származik, hanem Isten szelleme lehelte belé. És az a szerelmes, aki belső lobogását a másik ember legnemesebb érényeihez szegi, olyan tiszta lényt köszönt benne, mint aki pünkösdi hajnalán termelt a rózsafán.

...A János vitéz népi hangú, költői varázserővel átítatott beavatási költemény. Gyönyörűen keveredik benne mélység és egyszerűség, valóság és fantasztikum. Hol megríkat, hol megnevettet, mert friss humor is bugyog

benne. Előadásának vonzó zamata van és ezotérikus értelemben titkokat tár fel. Vezérlő elve: a rózsza és a feltámadás.

...Kukoricza Jancsinak több próbát kell kiállnia, hogy végső céljához elérkezzék. Vajon le tud mondani az önzésről, az anyagi javakhoz való ragaszkodásról? A pénz kísértésének könnyű szerrel ellenáll. A zsványok kincse nem kell neki:

Tán minden darabhoz vérfoltok ragadtak,
És én ilyen kincessel legyek boldog, gazdag?

A francia királylány kezével együtt a királyságot is elutasítja, mert mindkettő földi hatalmat, pompát, gazdagságot kölcsönöz.

Ósi törvény, hogy a beavatott új nevet kap, de legtöbbször olyat, amely utal eredeti nevére. Kukoricza Jancsi János vitézzé emelkedik. Kincsekre is szert tesz, de ezeket elnyeli a tenger. Az arany minden népmesében, mitológiában a bölcsességet jelképezi, ha valóban tudást takar, a szellemből érkezik és a szellemhez vezet... de csörgő pénzdarabokkal nem lehet a másvilágba lépni. S az a mód, ahogy János vitéz a tengeri viharban elveszti kincseit, fényesen bizonyítja, hogy nem a földön, hanem a költői képzelet „másvilágában” jár. "De mentő kezét az ég kiterjesztette", mert a tenger habjai olyan magasra csaptak, hogy hősünk a felhőkbe kapaszkodott - a költő természetesen nem földi vízről, hanem égi vízről énekel -, aztán egy griffmadár hátán hazarepült a falujába.

Itt tudja meg szerelme halálát. Elhatározza, hogy visszatér a másvilágba és megkeresi Iluskáját. Vándorútja előtt letép egy rózsát a szeretett lány sírjáról és a szívében viseli. Ezzel a rózsával járja be a megpróbáltatásokkal zsúfolt anyagtalan szférákat. A viszontagságok érzékeltetése is szimbolikus karakterű.

A kitarás a beavatáshoz vezető út első próbaköve. János vitéz még akkor is hűségesen őrzi a rózsát, amikor már átlépte Tündérország küszöbét, ami a magyar hitregében mindig a másvilágot, annak magasabb régióit jelenti.

Tündérországnak egy tó állott közepén.
János vitéz búsan annak partjára mén,
S a rózsát mely sírján termett kedvesének,
Levette kebléről s ekép szólítja meg:

„Te egyetlen kincsem! Hamva kedvesemnek!
Mutasd meg az utat, én is majd követlek.”
S beveté a rózsát a tónak habjába;
Nem sok híja volt, hogy ő is ment utána.

A hűség és a szeretet a rózsza varázserejével együtt emberfeletti tettekre képes. Ez bontakozik ki a beavatás magasabb lépcsőfokán:

De csodák csodája! Mit látott, mit látott!
Látta Iluskává válni a virágot.
Eszeveszettséggel rohant a habokba,
S a feltámadott lányt kiszabadította.

Hát az élet vize volt ez a tó itten,
Mindent feltámasztó, ahová csak cseppen,
Iluska porából nőtt ki az a rózsza,
Így halottaiból őt feltámasztotta.

A beavatás misztériuma beteljesült. És Petőfi rózsakeresztes beavatási elbeszélése - talán az utolsó a 19-ik században - éppen úgy elbűvöli a bimbózó gyermek szívét, mint a bölcs aggastyán értelmét, mert valóban olyan géniusz alkotta, akit a Népszellelem választott.

...Arany János 1861-ben (Rudolf Steiner születésének évében) olvasta fel a Kisfaludi Társaságban Madách Imre, Az ember tragédiájá-t. Ebben az alkotásban éri el csúcspontját a korabeli magyar spirituális élet. A Nemzeti Színház 1909-ben külön ünnepi előadáson mutatta be a Teozófiai Társaság kongresszusa résztvevőinek.

Rudolf Steiner is látta, s a kongresszus munkájáról tartott későbbi beszámolójában hosszasan elemzi Madách alkotását, amelyben „igazi nagy költeményt üdvözölhetünk..., és rendkívül sokat tanulhatunk belőle...” (Das Goethenaum, 1943/21. és 22. szám)

Gondolatsorát azzal kezdi, hogy ismerteti a szerző életét, 1848 utáni tragédiáját. Minden jel arra mutat, hogy Rudolf Steiner elmélyülten foglalkozott Madách művészetével, amit megkönnyített, hogy 1909-ben még elevenen éltek benne a lajtszentmiklósi iskolaévek; olvasott és beszélt magyarul.

...Rudolf Steiner leírását hadd egészítsem ki néhány adattal: Madách 1851-ben, az osztrák önkényuralom véres

időszakában cseh vadásznak álcázva rejti el birtokán Rákóczi János huszár őrnagyot, távoli rokonát, Kossuth egykori titkárát. Rákóczit ugyanis 1850-ben halálra ítélték... bujdosott. Madách megkönyörült rajta és az erdészlakban menedéket biztosított neki. A titok egy idő után kiszivárgott, valaki feljelentést tett. Mikor megjelentek a zsandárok. Rákóczi kiugrott az ablakon és külföldre menekült, de rejtegetőjét egy felségáruló szökevény bujtatásával vádolták és láncra verve hurcolták el.

Madách a börtönben „gyönyörűen finom” verseket írt, folytatja Rudolf Steiner. Semmit sem tudott hazájáról és hozzátartozóiról. Költeményeiben mégis megcsillan a remény, hogy még viszontlátja őket és mindenek előtt szeretett feleségét. Rettenetes csapást mért rá, hogy fogsága alatt felesége hűtlen lett hozzá.

Közbeiktatom, hogy Madáchot először Pozsonyba hurcolták, ahol néhány napon át embertelen körülmények között raboskodott - állítólag többször megbotozzák -, aztán Pestre szállítják, s itt még újabb négy hónap börtön várt rá. Tény, hogy szabadulása után sem hagyhatta el Pestet. S amikor 1853-ban visszatérhetett Csesztvére, megtudta, hogy távollétében zár alá vették birtokát, feleségét a nyomor kergette hűtlenségbe. Egy évre rá el is válik Fráter Erzsébettől, a nógrádi alispán lányától és magára marad készülő alkotásaival. Madáchnak tehát sok külső és belső szenvedést kellett elviselnie - szövi tovább gondolatmenetét Rudolf Steiner - mindez előbb "lerakódott a szívében", aztán Az ember tragédiájában művészi formát öltött.

Steiner részletes tartalmi ismertetésbe fog, mint minden olyan mű esetében, amelyet hallgatói vagy nem ismernek, vagy csak felületesen.

Az első képben a Teremtést látjuk. Miután az Atya-Istent szolgáló szellemek megköszönik mindazt a gyönyörűséget, amit létesített, Lucifer szembefordul vele és megvallja, hogy ő a tagadás démona... de nélküle nem keletkezhetett volna a világ. - A következő képben az első emberpár lép a színre... látjuk a bűnbeesést, a Paradicsomból való kiűzetést. Ádám és Éva ráébred, hogy ezentúl a maguk keze munkájával kell gondoskodniuk megélhetésükről. Ekkor újra megjelenik Lucifer és Ádámmra - aki ég a vágytól, hogy megtudja, mivé válik a világ - álmat bocsát. Az emberi történelem hatalmas képei tárulnak fel az első emberpár előtt, persze, Lucifer megvilágításában.

Ezután Rudolf Steiner az eddiginél is tüzetesebben beszél el az egész Tragédia tartalmát. Ebből csak azt emelem ki, hogy a Madách-mű a világirodalom első olyan drámája, amely a reinkarnáció eszméjére épül. Mert a hatalmas álomképekben Ádám és Éva újra meg újra emberként születik a földön. Az egyes korok tragédiáit személyesen élik át, de nem a valóság fényében, hanem Lucifer torzító ábrázolásában.

Az álomképek arra is rámutatnak - folytatja Steiner -, hogy a Lucifer hatása alatt tengődő emberiség végül a materializmusba fullad. A mechanikus közösségbe zárt emberből (Ahriman hatására) kiirtják a szabadságot, egyéni iniciatívát és állattá degradálják. A mechanizmus világa irtózatot kényszerít az újjaszületett Platonra, Michelangelóra, Lutherre, mert megfosztja őket szárnyaló alkotói tevékenységüktől.

Az álomból felébredve, Ádám úgy dönt, hogy önkezeivel vet véget életének. De amikor Éva közli vele, hogy gyermeket hord a szíve alatt, meginog szándékában és életben marad. Évában az ébredő anya profétikus látomást sugall és szembefordítja csábítójával. Lucifer hiába fenyegeti, hogy gyermeke bűnben fogamzik és nyomorúságot hoz a Földre. Ádám és Éva ráébred: a szörnyű álomnak nem kell okvetlenül beteljesülnie, ha a jövőben Lucifer helyett Istent követik. Az Úr munkára buzdító szavai után az angyalok kórusa következik, amely arra inti az embert, hogy választhat jó és rossz között... Az első emberpár megéri az angyalok szózatát, követni akarja az Úr szándékait, de Ádám nem tud szabadulni az álom alól és mindenáron a véget fürkészi. Még egy buzdító isteni szót kap „Mondottam ember, küzdj és bízza bízzál”, ezzel zárul a Tragédia.

A tartalmi ismertetéshez hozzáfűzi Rudolf Steiner, hogy a „szép, gyönyörű, erőteljes mű” mégsem ad teljes kielégítést, mert a szerző csak a Lucifer irányításával hanyatló vonalat ábrázolja, de a felemelkedést nem. Ebben a formában Az ember tragédiája megoldhatatlan kérdéseket tár a világ elé.

Rudolf Steiner észrevételéhez hozzá kell tennünk: Madách a művet 1859-60-ban írta, nemcsak hazája és saját tragédiájának mélypontján, hanem a legsötétebb materializmus idején. „Csodának” minősül, hogy ezekben az években egyáltalán eljutott szellemi, természeti lények egzisztenciájának és a reinkarnációnak a felismeréséhez. Miből merített a költő és gondolkodó, aki egyébként figyelmesen tanulmányozta korának szociológiáját és a spirituális világnézettel szembenálló természettudományát? Milyen források álltak a rendelkezésére?

A nógrádi szájhagyomány még a századforduló körül is azt tartotta, hogy a költő valamilyen titokzatos ösvényen át kapcsolatba lépett a rózsakeresztesek tanításával (erről a Felvidéken édesanyámmal együtt olyan idős emberektől értesültünk, akik még tulajdon fülükkel hallották). A szájhagyomány ritkán téved. A drámaírónak a rózsakeresztesekhez fűződő kapcsolatát dokumentumok nem bizonyítják. De ezotérikus áramlatokkal éppen olyan bensőségesen foglalkozott, mint gróf Széchenyi István, a „legnagyobb magyar”, akinek arcképét Rudolf Steiner gyermekkorában Lajtszentmiklóson gondosan lemásolta.

Hadd fűzzem még az elmondottakhoz, hogy Madách mellett a magyar író-költő géniuszok széles tábora alkotott transzcendens sugallatra. A Halotti Beszédőtől kezdve Zrínyi, Kazinczy, Berzsenyi, Vörösmarty, Csokonai, Arany, Ady stb. alkotásaiban lelünk szellemi tudás megnyilvánulásaira. Rendre tudnám idézni, hogyan csillan meg halálverseikben a túlvilág tudata. Van, aki nem tesz mást, mint az elmúlást észrevétlenül emeli az örökkévalóságba; van, aki képekben jelzi az ember égi származását; van, aki poétikus szavakkal ecseteli, hogy a halál órájában a lélek elválik a testtől, a maga útjára lép, s a szellem szárnyain emelkedik a végtelenbe... A sort

folymatni lehetne. Századunk betűvető művészei között is szép számban akadnak, akik a szavak varázserejével szállnak síkra az ember isteni eredetéért. Kodolányi Jánostól, Sinka Istvántól, Aprily Lajostól Ignác Rózsán, Török Sándoron, Weöres Sándoron át zegzugos út vezet Pilinszky Jánosig, Tóth Eszterig, Jókai Annáig... Várkonyi Nándorig, Hamvas Béláig, a két tudós-művészig, hogy csak azokról a szembeszökő módon spirituális indíttatású alkotókról szóljak, akiknek idevágó műveit ismerem. Ki tudományos fejtegetésben elemzi az emberi psziche halhatatlanságát, vagy mély eszmefuttatások szakadnak ki belőle az iniciációról... Ki művészi látomásokat villant fel, ki tömör sorokban utal az elköltözött és a földön maradt lelkek kapcsolatára, vagy jelzi, sejteti a testetlen világ besugárzását... Nem tudok tüzetesebben elmélyedni művészetükben, mert eltérnek tárgyamtól.

Mindent összevetve: a bölcs Salamon jeruzsálemi templomában emelt két oszlop közül a Boász, az Irányt Mutató Erő éppen úgy kísérte Szent István idejében a magyarok életútját, mint a későbbi viharos századokban. A háborúk, zsarnokságok és különböző megszállások (tatár, török, osztrák, német, szovjet) idején gyógyította a sebeket, áldást osztott, fékezte a felkorbácsolt indulatokat, és a mélypontra taszított országnak megváltoztatva a történelmét mindig új kezdetre adott esélyt.

Úgy tűnik a földi történetek szellemi hátterét fürkésző ember számára, hogy jelenleg is az Irányt Mutató Erő vezérli a magyarságot egy új esélyhez.